

NÂNG CAO HIỆU QUẢ PHÒNG NGỪA, ĐẤU TRANH VỚI TỘI PHẠM MUA BÁN PHỤ NỮ, TRẺ EM QUA BIÊN GIỚI

ĐỖ ANH TUẤN*

Thời gian qua, tình hình tội phạm mua bán phụ nữ, trẻ em qua biên giới tiếp tục có những diễn biến phức tạp, ảnh hưởng đến an ninh, trật tự, nhất là tại khu vực biên giới. Các lực lượng chức năng đã triển khai nhiều giải pháp nhằm phòng ngừa, đấu tranh ngăn chặn loại tội phạm này. Tuy nhiên, công tác này còn tồn tại những hạn chế, bất cập, trong đó có quy định pháp luật chưa hoàn thiện, còn những kẽ hở bị tội phạm lợi dụng, thực hiện hành vi phạm tội của mình. Tình hình trên đặt ra yêu cầu sớm hoàn thiện quy định pháp luật về đấu tranh phòng, chống tội phạm mua bán phụ nữ, trẻ em qua biên giới và nâng cao hiệu quả công tác này trong thời gian tới.

Từ khóa: Quy định pháp luật; tội phạm; mua bán phụ nữ, trẻ em; hiệu quả; phòng ngừa; đấu tranh; an ninh; trật tự xã hội.

Cross-border trafficking in women and children continues to be complicated, affecting security and order, especially in the border areas. The competent agencies have deployed many solutions to prevent and fight against this type of crime. However, the limitations and shortcomings still exist, including incomplete regulations and loopholes that criminals take advantage of and commit their crimes. This situation required early requirements for completion of the provision for the fight against cross-border trafficking in women and children and improving the effectiveness of this work in the coming time.

Keywords: Provisions; crime; women and children trafficking; effective; prevent; fight; security; social order.

NGÀY NHẬN: 30/01/2023

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 26/02/2023

NGÀY DUYỆT: 16/3/2023

1. Tình hình tội phạm và công tác phòng ngừa, đấu tranh tội phạm mua bán phụ nữ, trẻ em qua biên giới

a. Tình hình tội phạm mua bán phụ nữ, trẻ em qua biên giới

Thời gian qua, lực lượng Công an nhân dân (CAND), trong đó chủ công là lực lượng Cảnh sát hình sự (CSHS) đã phối hợp chặt chẽ với lực lượng Bộ đội Biên phòng và chính

quyền địa phương, các ban, ngành đoàn thể tổ chức thực hiện, nỗ lực phòng ngừa, đấu tranh quyết liệt với tội phạm mua bán người.

Trong bối cảnh do tác động của cuộc khủng hoảng, suy thoái kinh tế, những biến động về thị trường tài chính, tiền tệ, lạm phát cùng với thiên tai, bão lũ đã tác động sâu sắc

* NCS, Bộ Công an

đời sống Nhân dân cũng như các hoạt động sản xuất - kinh doanh của các doanh nghiệp kém hiệu quả. Bên cạnh đó, các thế lực thù địch trong và ngoài nước luôn lợi dụng diễn biến hòa bình để tuyên truyền chống phá, chia rẽ đoàn kết dân tộc. Những yếu tố trên đã tác động không nhỏ đến công tác quản lý nhà nước, trong đó có công tác phòng, chống tội phạm. Theo báo cáo của các đơn vị địa phương, từ năm 2011 đến cuối năm 2022, toàn quốc phát hiện hơn 250.000 vụ phạm pháp hình sự các loại¹.

Nhìn chung tình hình tội phạm hình sự được kiểm chế, không xảy ra những đột biến lớn, trật tự an toàn xã hội cơ bản được giữ vững, lực lượng CSHS luôn chủ động trong công tác, nhất là tại các tuyến và địa bàn trọng điểm, tuy nhiên vẫn nổi lên một số loại án: giết nhiều người (thảm sát) do nguyên nhân xã hội, giết người với những lý do mâu thuẫn rất đơn giản trong ứng xử..., tội phạm xâm hại tình dục trẻ em diễn biến phức tạp (chiếm 80% số vụ án xâm hại trẻ em)², số vụ án nghiêm trọng, đặc biệt nghiêm trọng do người chưa thành niên gây ra đáng báo động, những phức tạp về trật tự an toàn giao thông, môi trường và các loại tệ nạn xã hội như mại dâm, cờ bạc... đang tác động và gây không ít khó khăn cho công tác phòng, chống tội phạm hình sự.

Tội phạm mua bán người vẫn diễn biến phức tạp và tiềm ẩn nhiều nguy cơ gia tăng, đặc biệt trên các tuyến biên giới, bọn tội phạm luôn thay đổi phương thức, thủ đoạn hoạt động như thông qua môi giới hôn nhân bất hợp pháp, cho nhận con nuôi có yếu tố nước ngoài, đưa người lao động ra nước ngoài, đi du lịch, thăm quan, để thuê, mua bán trẻ sơ sinh... Theo báo cáo của các đơn vị, địa phương, từ năm 2011 đến cuối năm 2022, toàn quốc phát hiện 2.090 vụ, với 3.131 đối tượng, lừa bán 4.226 nạn nhân. So với cùng kỳ thời gian trước, tăng 22% số vụ (2.090/1.710) và 13,5% số nạn nhân

(4.226/3.725). Tình hình tội phạm mua bán người ở Việt Nam chủ yếu là để đưa ra nước ngoài bán (chiếm 85%) trong đó sang Trung Quốc (chiếm 70%), còn lại là sang các nước: Lào, Cam-pu-chia, Ma-lai-xi-a, Thái Lan...³. Thủ đoạn của các đối tượng này chủ yếu là dụ dỗ những chị em phụ nữ có hoàn cảnh kinh tế, gia đình khó khăn hoặc tán tỉnh giả vờ yêu đương để lừa đưa họ ra nước ngoài có việc làm với thu nhập cao, đi mua hàng, du lịch... sau đó, bán họ ra nước ngoài ép bán dâm hoặc làm vợ bất hợp pháp.

b. Công tác phòng ngừa, đấu tranh tội phạm mua bán phụ nữ, trẻ em qua biên giới

Trước tình hình trên, lực lượng CAND đã tăng cường các mặt công tác nghiệp vụ cơ bản, nhất là công tác điều tra cơ bản, bảo đảm nắm được biểu hiện hoạt động của tội phạm mua bán người tại các tuyến, địa bàn trọng điểm đã xác định. Trên cơ sở đó, rà soát, phân loại số đối tượng suu tra hiện có, chủ động phát hiện và đưa vào suu tra mới các đối tượng có biểu hiện nghi vấn hoạt động phạm tội; đồng thời, thống kê, lập danh sách các đối tượng, đường dây đang có biểu hiện hoạt động mua bán người để bố trí mạng lưới công tác viên bí mật giám sát theo dõi, kịp thời xác minh nghiêm nghị để chủ động đưa ra các biện pháp phòng ngừa phù hợp hiệu quả.

Qua điều tra khảo sát của lực lượng công an toàn quốc xác định 61 tuyến, 185 địa bàn trọng điểm, lên danh sách và đưa vào diện quản lý nghiệp vụ trên 4.500 đối tượng. Công an các địa phương giáp biên giới đã phối hợp chặt chẽ với lực lượng quản lý xuất - nhập cảnh, Bộ đội Biên phòng tăng cường kiểm tra, tuần tra kiểm soát, tổ chức tốt việc tiếp nhận nạn nhân, phân loại đối tượng phục vụ công tác giải cứu nạn nhân bị lừa bán và điều tra xử lý bắt giữ các đối tượng phạm tội... Lực lượng công an các cấp đã điều tra khám phá 1.259 vụ, 2.276 đối tượng. Đã khởi tố, điều tra 1.072 vụ, 1.881 bị can. Xác lập và phá 44

chuyên án, đã bắt 96 đối tượng, tiếp nhận và giải cứu 264 nạn nhân; điều tra mở rộng 58 vụ án mua bán người, mua bán trẻ em phức tạp, bắt xử lý 82 đối tượng, tiếp nhận và giải cứu 95 nạn nhân. Các đơn vị địa phương đã xác minh, giải cứu 1.873 nạn nhân, tiếp nhận thông qua trao trả 1.508 nạn nhân và 426 nạn nhân bị lừa bán ra nước ngoài tự trở về⁴. Các mặt công tác nghiệp vụ cơ bản được chú trọng và tăng cường, đã nắm được tình hình, diễn biến hoạt động của tội phạm mua bán người để chủ động áp dụng các biện pháp phòng ngừa phù hợp, hiệu quả. Công tác phát hiện, ngăn chặn và điều tra khám phá tội phạm đạt hiệu quả tốt, triệt phá được nhiều đường dây tội phạm có quy mô lớn, có sự cầu kết chặt chẽ giữa các đối tượng trong và ngoài nước.

c. Những hạn chế, bất cập

Tuy nhiên, một số đơn vị, địa phương chưa thực sự quan tâm và chỉ đạo quyết liệt công tác đấu tranh, phòng, chống tội phạm mua bán người, thiếu chương trình, kế hoạch triển khai thực hiện, chưa thường xuyên kiểm tra, đôn đốc, giao ban, sơ kết, tổng kết rút kinh nghiệm. Công tác phối hợp giữa các cấp, các ngành, địa phương trong điều tra, truy tố, xét xử hoặc tiếp nhận, hỗ trợ nạn nhân có lúc, có nơi chưa chặt chẽ. Công tác điều tra cơ bản, nắm tình hình, quản lý đối tượng chưa đánh giá đúng thực trạng tình hình hoạt động của tội phạm mua bán người, có địa phương báo cáo hàng năm không phát hiện hoặc chỉ phát hiện 1 hoặc 2 vụ án mua bán người nên việc tham mưu cho các cấp lãnh đạo xây dựng kế hoạch, biện pháp đấu tranh, ngăn chặn loại tội phạm này còn hạn chế. Nhiều vụ án còn kéo dài, tạm đình chỉ do đối tượng và nạn nhân ở nước ngoài nên công tác điều tra thu thập chứng cứ, truy bắt tội phạm, giải cứu nạn nhân gặp khó khăn. Công tác quản lý xã hội, quản lý các ngành nghề đặc doanh còn lỏng lẻo; các dịch vụ giải trí, quán internet... ngày

càng phát triển đã thu hút, lôi kéo một bộ phận thanh thiếu niên ham chơi, bỏ học... dẫn đến bị các đối tượng mua bán người lợi dụng, lừa đảo và trở thành nạn nhân của chúng.

2. Một số giải pháp nâng cao hiệu quả phòng ngừa, đấu tranh tội phạm mua bán phụ nữ, trẻ em qua biên giới

Thứ nhất, tiếp tục hoàn thiện các quy phạm pháp luật trong việc hỗ trợ và bảo vệ nạn nhân trong các vụ án mua bán người, đặc biệt là phụ nữ, trẻ em.

Theo quy định của pháp luật Việt Nam, người bị mua bán là nạn nhân chứ không phải là tội phạm. Mặc dù pháp luật có quy định việc xử phạt hành chính đối với người xuất cảnh trái phép, sử dụng giấy tờ giả mạo để xuất cảnh trái phép nhưng nhìn chung trách nhiệm này không áp dụng đối với các nạn nhân bị mua bán. Tuy nhiên, do pháp luật không quy định rõ việc loại trừ trách nhiệm cho các nạn nhân bị mua bán nên việc xử phạt hành chính đối với những người này vẫn có thể áp dụng. Do vậy, để thống nhất đường lối xử lý đối với các nạn nhân bị mua bán, trước mắt, các cơ quan chức năng liên quan cần kiến nghị cơ quan có thẩm quyền ban hành chính sách về việc xử lý đối với các nạn nhân bị mua bán hồi hương, trong đó có thể nêu rõ không xử phạt hành chính đối với những người lần đầu trốn đi nước ngoài hay ở lại nước ngoài trái phép do bị lừa đảo, cưỡng bức, ép buộc và không xử phạt hành chính đối với những vi phạm hành chính khác do hậu quả trực tiếp của việc mua bán gây ra.

Thực tế cho thấy, việc bổ sung quy định bảo vệ người bị hại, nhân chứng và người tham gia tố tụng trong *Bộ luật Tố tụng hình sự* là một tiến bộ của pháp luật hình sự Việt Nam. Tuy nhiên, những quy định này vẫn còn một số hạn chế khó có thể bảo đảm cho việc bảo vệ tuyệt đối an toàn cho người bị hại, nhân chứng trong các vụ án hình sự nói

chung và các vụ án mua bán người, đặc biệt là phụ nữ và trẻ em nói riêng. Do đó, cần thiết phải ban hành thông tư liên ngành hướng dẫn thi hành *Bộ luật Tố tụng hình sự*, trong đó quy định cụ thể việc bảo vệ người bị hại, nhân chứng và những người tham gia tố tụng khác. Thông tư liên ngành cần giải thích rõ đối tượng được bảo vệ gồm những ai, các biện pháp bảo vệ cụ thể là gì, thủ tục yêu cầu bảo vệ, kinh phí thực hiện các biện pháp này và tổ chức lực lượng thực hiện công tác bảo vệ người thuộc đối tượng được bảo vệ.

Cần tiếp tục nghiên cứu sửa đổi *Bộ luật Tố tụng hình sự* theo hướng tăng cường hơn nữa việc bảo vệ bí mật cho các nạn nhân, trong đó có nạn nhân của tội phạm mua bán người trong quá trình tố tụng. Trước mắt, cần ban hành văn bản hướng dẫn thi hành *Bộ luật Tố tụng hình sự* và cần giải thích trong trường hợp có yêu cầu của nạn nhân của một số loại tội phạm, bao gồm có nạn nhân bị mua bán thì Tòa án sẽ xét xử kín. Nếu tuyên án công khai thì cần có biện pháp bảo đảm bí mật và nhận dạng của nạn nhân.

Nạn nhân bị mua bán là một trong những đối tượng thuộc diện được trợ giúp pháp luật miễn phí tại các trung tâm trợ giúp pháp lý. Tuy nhiên, do vấn đề này chưa được ghi nhận bằng văn bản pháp luật của Nhà nước nên sẽ có những trường hợp nạn nhân bị mua bán không biết mình được trợ giúp về pháp lý. Do đó, để tăng cường trợ giúp pháp lý cho các nạn nhân, cần tiến hành rà soát lại các văn bản pháp luật về trợ giúp pháp lý cho người nghèo và đối tượng chính sách để bổ sung đối tượng này vào diện được trợ giúp pháp lý miễn phí.

Nhằm triển khai giải pháp này, các cơ quan chức năng như Bộ Tư pháp, Bộ Công an, Bộ Ngoại giao và một số ngành khác cần phối hợp nghiên cứu ban hành văn bản hướng dẫn việc trợ giúp pháp lý cho các nạn nhân bị mua bán. Hoạt động trợ giúp pháp

lý cần tập trung vào một số nội dung, như: Phối hợp với các tổ chức chính trị, xã hội (Hội Liên hiệp phụ nữ Việt Nam, Hội Nông dân Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh), tăng cường công tác giáo dục pháp luật về phòng, chống mua bán phụ nữ, trẻ em trong các nhà trường, địa bàn đông dân cư và nhóm phụ nữ có nguy cơ cao bị mua bán ngay tại cộng đồng. Phối hợp với các cơ quan chức năng trong việc tư vấn và kiến nghị các biện pháp nhằm điều tra, xác minh kịp thời các hành vi có dấu hiệu của tội phạm mua bán phụ nữ, trẻ em. Phối hợp với các cơ quan Công an, Bộ đội Biên phòng trong việc giúp đỡ các nạn nhân khi họ được trả về ngay tại các cửa khẩu, tiến hành tư vấn pháp luật và giới thiệu các cơ sở chăm sóc sức khỏe cho các nạn nhân. Tiến hành tư vấn và trợ giúp pháp lý cho các nạn nhân, mời luật sư bảo vệ quyền lợi cho các nạn nhân khi có yêu cầu.

Thứ hai, hoàn thiện các văn bản pháp lý về vấn đề hồi hương và tái hòa nhập cộng đồng.

Hoàn chỉnh các văn bản quy định việc tiếp nhận trở lại những công dân Việt Nam đã nhập cảnh nước ngoài (trái phép) không được nước ngoài cho cư trú theo hướng bổ sung các quy định cụ thể về thủ tục hành chính, đặc biệt cần có hướng dẫn cụ thể các trường hợp nạn nhân không có giấy tờ (bị thất lạc hoặc bị bọn mua bán người thu giữ) để có thể tiếp nhận lại nhanh chóng các nạn nhân. Tránh việc đùn đẩy không tiếp nhận người, ảnh hưởng đến quan hệ hợp tác giữa Việt Nam và các nước liên quan. Nhà nước cần xem xét việc cung cấp tài chính cần thiết cho việc hồi hương của các nạn nhân.

Theo Nghị định thư của Liên hiệp quốc về chống đưa người nhập cư bất hợp pháp thì nạn nhân của các vụ mua bán người không được coi là những người xuất cảnh trái phép thông thường (bởi vì hầu hết họ đã bị bắt buộc, cưỡng ép, lừa đảo khi vượt biên và họ được coi là các nạn nhân của việc xâm

phạm nghiêm trọng về nhân quyền). Do vậy, cần có một văn bản riêng quy định cụ thể về thủ tục hồi hương các nạn nhân bị mua bán. Trong thủ tục, cần xác định rõ việc cấp các giấy tờ đi lại hoặc các giấy tờ khác cho nạn nhân để tạo điều kiện cho việc đi lại và nhập cảnh lại vào Việt Nam một cách nhanh chóng và đúng pháp luật. Đặc biệt, Nhà nước cần quan tâm đến chính sách nhằm giải quyết việc đăng ký hộ khẩu hoặc đăng ký khai sinh cho những trẻ em là con lai do những người phụ nữ bị mua bán ra nước ngoài trở về Việt Nam sinh ra. Cần quy định rõ những nạn nhân của việc mua bán người sẽ không bị truy tố về tội xuất cảnh trái phép, kể cả trường hợp sự trở về của họ không thực sự tự nguyện mà do lệnh trục xuất của nước đến.

Thứ ba, nội luật hóa các quy định của pháp luật quốc tế về phòng, chống mua bán phụ nữ và trẻ em trong Luật Phòng, chống mua bán người.

Việt Nam cần phê chuẩn Công ước của Liên hiệp quốc về chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia năm 2000 và phê chuẩn Nghị định thư bổ sung cho Công ước chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia về phòng ngừa, trấn áp và trừng trị nạn mua bán người, đặc biệt là phụ nữ và trẻ em, làm cơ sở cho việc hợp tác với các nước khác trong đấu tranh phòng, chống đối với loại tội phạm này.

Nghiên cứu, xây dựng và ký kết các hiệp định tương trợ pháp lý song phương giữa Việt Nam với các nước có chung đường biên giới về hợp tác đấu tranh phòng, chống tội phạm, trong đó có vấn đề phối hợp đấu tranh, ngăn chặn tình trạng mua bán phụ nữ, trẻ em qua biên giới.

Trước thực trạng mua bán người đang tiếp tục gia tăng trên thế giới, cộng đồng quốc tế đang lên án mạnh mẽ hành vi mua bán người, đặc biệt là phụ nữ và trẻ em. Đến nay, hầu hết các nước thành viên của Công

ước chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia đã ký kết, phê chuẩn hai Nghị định thư bổ sung cho công ước này liên quan đến việc điều chỉnh những hành vi mua bán người, đặc biệt là mua bán phụ nữ, trẻ em cũng như hành vi đưa người nhập cư bất hợp pháp. Nhiều nước trên thế giới đã xây dựng và ban hành luật riêng về chống mua bán người nói chung và mua bán phụ nữ, trẻ em nói riêng. Điều này phù hợp với tình hình của mỗi nước cũng như tạo hành lang pháp lý cho hợp tác phòng, chống tội phạm mua bán người xuyên quốc gia.

Vì vậy, trong thời gian tới, cần tăng cường nội luật hóa nội dung các công ước quốc tế mà Việt Nam đã tham gia vào *Luật Phòng, chống mua bán người* và các văn bản hướng dẫn liên quan; tăng cường giáo dục, phổ biến sâu rộng các văn bản này cho các lực lượng trực tiếp làm nhiệm vụ phòng ngừa, đấu tranh với hoạt động mua bán phụ nữ, trẻ em qua biên giới. Đồng thời, cần tiến hành rà soát, sơ kết, tổng kết việc thực hiện *Luật* này, kịp thời phát hiện và kiến nghị khắc phục những sơ hở, thiếu sót trong các quy định, bảo đảm triển khai thực hiện một cách hiệu quả các quy định. □

Chú thích:

1, 4. Cục Cảnh sát hình sự, Bộ Công an. *Báo cáo đợt cao điểm tấn công trấn áp tội phạm mua bán người trên tuyến biên giới*. Hà Nội, 2022.

2. Cục Cảnh sát hình sự, Bộ Công an. *Báo cáo kết quả thực hiện Đề án 2, Chương trình 130/CP*. Hà Nội, 2022.

3. Bộ Công an. *Báo cáo kết quả công tác phối hợp giữ Cục Cảnh sát hình sự, Bộ Công an Việt Nam và Cục Điều tra hình sự, Bộ Công an Trung Quốc trong đấu tranh phòng, chống mua bán người*. Hà Nội, 2022.

Tài liệu tham khảo:

1. *Bộ luật Hình sự* năm 2015.

2. *Bộ luật Tố tụng hình sự* năm 2015.

3. *Luật Phòng, chống mua bán người* năm 2011.